

Európska strategická výskumná agenda projektu INSPIRATION

V dňoch 4. až 6. decembra 2017 sa v Bruseli pri príležitosti Svetového dňa pôdy konalo podujatie *Územie, pôdy a veda*, na ktorom boli prezentované najnovšie poznatky dosiahnuté v rámci európskych projektov Horizont 2020 INSPIRATION a SOILS4EU. Obidva projekty spája téma pôdy a jej udržateľného využitia. Projekt INSPIRATION je zameraný na vypracovanie európskej strategicko-výskumnej agendy pre integrované priestorové plánovanie, využitie územia a manažment pôdy a projekt SOILS4EU rieši postupy na skvalitnenie implementácie Tematickej stratégie na ochranu pôdy (EK, 2006).

Svetový deň pôdy sa organizuje na základe iniciatívy Medzinárodnej únie vedy o pôde už od roku 2002 vždy 5. decembra. Jeho hlavným cieľom je zvýšiť informovanosť o význame pôdy, zamerať pozornosť na dôležitosť zdravých pôd a na udržateľné hospodárenie s pôdnymi zdrojmi. Svetový deň pôdy 2017 bol venovaný globálnemu partnerstvu v oblasti pôdy a jeho mottom bolo „starostlivosť o planétu začína od zeme“.

Podujatie Svetový deň pôdy 2017 – *Územie, pôdy a veda* – sa konalo v Bruseli za účasti reprezentantov Európskej komisie z Generálneho riaditeľstva pre výskum a inovácie Európskej komisie a z Generálneho riaditeľstva pre životné prostredie. Aj týmto spôsobom sa Európska komisia a členské štáty EU snažia aktívne presadiť sedemnášť cieľov udržateľného rozvoja definovaných v dokumente AGENDA 2030, ktorú prijala OSN v roku 2015 ako jadro ich politických rámcov, priorít a rozpočtov. Európska komisia sa veľmi aktívne usiluje, aby sa ciele udržateľného rozvoja stali súčasťou hlavného prúdu politik a iniciatív a súčasťou každodennej práce Európskej komisie. Na podujatí sa

zúčastnilo viac ako 240 účastníkov – politikov, riadiacich pracovníkov zo štátnych správ a samospráv, zástupcov akademického sektora, súkromného sektora a odborníkov z praxe zo 40 krajín Európy, Ameriky, Afriky a Ázie (obr. 1).

Riešitelia projektu INSPIRATION zorganizovali 5. decembra 2017 v rámci programu Svetového dňa pôdy 2017 záverečnú konferenciu, počas ktorej predstavili hlavný výstup projektu, a to strategickú výskumnú agendu pre integrované priestorové plánovanie, využitie a manažment pôdy. Na záverečnej konferencii sa spoločne diskutovalo o tom, ako prakticky využiť už dosiahnuté výsledky výskumu a ktorým tematickým oblastiam treba venovať v najbližších rokoch zvýšenú pozornosť. Konfrontácia názorov vedcov s praktickými skúsenosťami tvorcov politik, riadiacich pracovníkov a koncových užívateľov výsledkov výskumu potvrdila mimoriadny význam európskeho a nadnárodného výskumu a prispela k formulácii požiadaviek, ako zvýšiť efektívnosť jeho financovania. Nasledujúce riadky prinášajú informáciu o cieľoch projektu INSPIRATION, postupe jeho riešenia a hlavných dosiahnutých výstupoch.

Ciele projektu INSPIRATION a jeho riešitelia

Hlavným cieľom projektu Horizont 2020 INSPIRATION č. 642372 *Výskumné opatrenia pre integrované priestorové plánovanie, využívanie zeme a manažment pôdy* je vypracovať pre Európu strategickú výskumnú agendu o pôde, využívaní pôdy a hospodárení s pôdou vo väzbe na významné spoločenské výzvy. Projekt sa realizoval v období od marca 2015 do februára 2018 a do jeho riešenia bolo zapojených dvad-

sať dva partnerských pracovísk zo sedemnástich krajín (Belgicko, Česká republika, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Nemecko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska, Švajčiarsko, Švédsko a Taliansko). Koordinátorom projektu bola Nemecká agentúra pre životné prostredie.

Účasť Slovenska na riešení projektu INSPIRATION

Projekt H2020 INSPIRATION bol podporený aj účasťou pracovísk zo Slovenska, a to Ústavu ekológie lesa SAV, Ústavu krajinej ekológie SAV a Katolíckej univerzity v Ružomberku pod vedením SPECTRA, Centra excelentnosti EÚ pri Slovenskej technickej univerzite v Bratislave. Významnú úlohu pri riešení projektu a získaní podporých údajov pre národnú správu za Slovenskú republiku mali aj ďalšie slovenské pracoviská, a to Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum, Centrum pre priestorové plánovanie a technické štúdie, CETIP – Centrum transdisciplinárnych štúdií inštitúcií, evolúcie a politik, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave a Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. K riešeniu projektu svojimi názormi prispeli všetci respondenti, ktorí boli zapojení do prieskumu formou riadených rozhovorov. Spolu sa v rámci riešenia projektu na Slovensku realizovalo päťdesiat riadených rozhovorov s predstaviteľmi riadiacej sféry na národnej a regionálnej úrovni, donormi (financovateľmi výskumu), koncovými užívateľmi výsledkov výskumu, vedcami a výskumníkmi. Cenné informácie sumarizujúce výsledky z riadených rozhovorov boli získané počas troch workshopov, ktoré sa uskutočnili v októbri 2015 v Ústave krajinej ekológie SAV Bratislave, na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku a v Ústave ekológie lesa SAV vo

Zvolene. Na základe syntézy názorov respondentov, záverov z troch workshopov a podkladov z relevantných strategických národných dokumentov bola vypracovaná národná správa (Finka et al., 2016). Slovenské pracoviská v priebehu riešenia poukázali najmä na vzťah medzi poskytovaním prírodného kapitálu a spoločným dopytom, ktorý je sčasti tvorený praxou manažmentu využitia územia, a na dopady, ktorého nie sú v súčasnosti dostatočne pochopené.

Postup riešenia projektu INSPIRATION

V prvej etape riešenia projektu INSPIRATION, a to v roku 2015, sa v každej zapojenej krajine identifikovali – okrem hlavných vedeckých a výskumných pracovísk – kľúčoví národní aktéri zabezpečujúci financovanie vedy a koncoví užívatelia výsledkov vedy a výskumu. Dôraz sa pritom kládol na zabezpečenie širokého zastúpenia problematik týkajúcich sa pôdy, vody, využívania územia a ich manažmentu. V roku 2015 sa vo všetkých sedemnástich zapojených krajinách realizovali na základe jednotného súboru otázok riadené rozhovory, ktoré sa stali jedným z východiskových podkladov na prípravu národných správ. V každej krajine sa okrem toho uskutočnil národný workshop (resp. národné workshopy) so zainteresovanými aktérmi s cieľom syntetizovať zhromaždené informácie z riadených rozhovorov a spoločne diskutovať a prehodnotiť navrhované kľúčové národné výskumné témy.

V roku 2016 sa na základe zhrnutia výsledkov riadených rozhovorov, workshopov a s využitím relevantných národných strategických dokumentov a dokumentov EÚ vypracovala komplexná výskumná správa, ktorá obsahovala sedemnášť národných správ a prehľadnú syntézu získaných informácií na prípravu návrhu integrovaných potrieb výskumu a tematických vý-

Obr. 1. Slávnostné otvorenie Svetového dňa pôdy 2017 v Bruseli, na ktorom vystúpil aj jeden z hlavných koordinátorov projektu INSPIRATION Detlef Grimski z Nemeckej agentúry pre životné prostredie (december 2017). Foto: Mária Kozová

Obr. 2. Slovenskí účastníci na pracovnom stretnutí vo Faro (Portugalsko, jún 2016) pri posteri, na ktorom sú zhrnuté výsledky riešenia projektu INSPIRATION na Slovensku (zľava: V. Ondrejčka, M. Finka, M. Kozová, A. Marcincin a S. Černík). Zdroj: archív národného koordinátora projektu INSPIRATION, SPECTRA Centrum excelentnosti EÚ pri STU v Bratislave

skumných potrieb (Brils et al., 2016). Národné potreby, identifikované v jednotlivých krajinách v oblasti výskumu a inovácií, sa analyzovali a prehodnotili pomocou koncepcného modelu INSPIRATION, a to v štyroch hlavných témach: (1) požiadavky spoločnosti; (2) prírodný kapitál (vrátane systému pôda – sedimenty – voda); (3) integrovaný a medzisektorový manažment pôdy a (4) čistý dopad (vplyv) rôznych možností riadenia prírodného ka-

pitálu. Cieľom prehodnotenia bolo identifikovať celoeurópske potreby výskumu na formulovanie strategickú výskumnej agendy pre Európu. Veľmi cenným východiskom pri jej tvorbe boli práve konkrétne požiadavky výskumu a inovácií, ktoré sme identifikovali v rámci riadených rozhovorov s viac ako päťsto európskymi zainteresovanými subjektmi zo sedemnášť krajín. Zapojení respondenti boli v rôznej pozícii vo vzťahu k výskumu: spon-

Tab. 1. Súbor sedemnástich integrovaných potrieb výskumu (IRT)

Symbol	Integrované potreby výskumu
IRT-1	Integrované hodnotenie dopadov na životné prostredie a monitoring pôdy pre Európu
IRT-2	Uznanie hodnoty ekosystémových služieb v rozhodovaní o využití územia
IRT-3	Od indikátorov k implementácii: integrované nástroje na holistické hodnotenie poľnohospodárskeho a lesohospodárskeho využitia územia
IRT-4	Bioekonomika – aktivácia potenciálu pri udržateľnom využívaní pôdy
IRT-5	Integrované scenáre pre systém územie – pôda – voda – potraviny pod tlakom spoločnosti a ďalších výziev
IRT-6	Indikátory na hodnotenie efektívnosti systému pôda – sedimenty – voda – energia
IRT-7	Systémy obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy na zabezpečenie úrodnosti pôdy a budúcich výnosov
IRT-8	Cirkulárny manažment územia
IRT-9	Politiky na účinnú redukciu záberu územia a na rozvoj osídlenia
IRT-10	Participácia zainteresovaných subjektov s cieľom napomôcť a podporiť rozvoj životaschopných miest a ďalších sídel
IRT-11	Integrovaný manažment mestských pôd
IRT-12	Environmentálne prijateľný a sociálne citlivý rozvoj miest
IRT-13	Mestský metabolizmus – dosiahnutie efektívneho využitia zdrojov systému pôda – sedimenty – voda uzatváraním materiálových tokov v rámci mesta
IRT-14	Výskyt znečisťujúcich látok v pôde a podzemnej vode – zabezpečenie dlhodobej disponibility pitnej vody, ako aj pôdy a ekosystémových služieb vody
IRT-15	Udržateľný manažment na obnovu ekologických a socioekonomických hodnôt degradovaného územia
IRT-16	Inovatívne technológie a ekoinžinierstvo 4.0: výzvy na udržateľné využívanie poľnohospodárskej, lesnej a sídelnej krajiny a systému pôda – sedimenty – voda
IRT-17	Zlepšenie pripravenosti a reakcií na klimatickú zmenu a s tým súvisiacich rizík

Zdroj: Zhrnutie (2017)

zori/financovatelia výskumu, vedci a výskumníci, vývojári zabezpečujúci prenos poznatkov do praxe, politici, administrátori, konzultanti a pod.

V priebehu roku 2016 sa uskutočnili dve dôležité pracovné stretnutia, ktorých cieľom bolo posúdiť a spoločne potvrdiť oblasti výskumu integrovaného priestorového plánovania, využitia územia a manažmentu pôdy, ktoré treba v najbližších rokoch posilniť v európskych vedeckých projektoch. Prvé pracovné stretnutie, ktoré bolo zároveň aj výročnou schôdzou konzorcia projektu, sa uskutočnilo vo Faro v Portugalsku v júni 2016. Diskutovali sme na ňom o prioritných výskumných témach dôležitých pre štyri vyššie uvedené hlavné témy koncepčného modelu INSPIRATION. Na pracovnom stretnutí vo Faro každá krajina prezentovala aj svoj poster s prehľadom dosiahnutých výsledkov na národnej úrovni (obr. 2).

Druhé pracovné stretnutie sa uskutočnilo v júni 2016 v talianskych Benátkach. Počas interaktívnej diskusie v pracovných skupinách

mali účastníci možnosť podieľať sa na tvorbe záverečných odporúčaní pre výslednú syntetickú správu projektu a vyjadriť sa k návrhom integrovaných potrieb výskumu a tematických výskumných požiadaviek. Na podujatiach boli vždy zastúpení za každú krajinu kľúčoví národní riešitelia projektu INSPIRATION a predstavitelia hlavných záujmových skupín (riadiacej sféry, donorov/financovateľov výskumu, koncových odberateľov a vedcov/výskumníkov).

Hlavný výsledok riešenia projektu INSPIRATION

V rámci strategickej výskumnej agendy pre Európu, ktorá predstavuje hlavný výstup projektu INSPIRATION, bolo definovaných sedemnaásť integrovaných výskumných potrieb a dvadsať dva tematických výskumných potrieb (tab. 1 a 2). Na týchto súboroch výskumných potrieb je veľmi cenné, že boli identifikované prístupom zdola nahor a zahŕňajú názory širokého spektra kľúčových aktérov. Tematické výskumné potreby sme určili

pre nasledujúce oblasti: prírodný kapitál a poskytovanie ekosystémových služieb (NC), požiadavky na prírodný kapitál a ekosystémové služby (D), manažment využitia územia (LM) a čistý vplyv/dopad na rôznych priestorových a časových úrovniach (NI). Integrované potreby výskumu (IRT) sú na priesečníku týchto tém.

Obidva súbory sedemnástich integrovaných výskumných potrieb (tab. 1) a dvadsiatich dvoch tematických výskumných potrieb (tab. 2) sa v záverečnej etape riešenia projektu podrobne interpretovali, a to najmä z hľadiska očakávaných dopadov. Detailné informácie o strategickej výskumnej agende a jej využití pre všetkých kľúčových aktérov (sponzorov/finančných podporovateľov výskumu, konečných užívateľov, výskumníkov a vývojových pracovníkov zabezpečujúcich prenos výsledkov výskumu do praxe a pre obyvateľov) sú prístupné na stránke projektu INSPIRATION v anglickom jazyku (Nathanail et al., 2017). Na národných stránkach je prístupné zhrnutie aj v národných jazykoch vrátane slovenského (Zhrnutie,

2017). Závěrečné zhrnutie postupu riešenia a všetkých významných výsledkov projektu INSPIRATION je spracované v publikácii Bartkeho et al. (2018).

* * *

Výsledná strategická výskumná agenda, ktorá bola vypracovaná v rámci projektu INSPIRATION, berie do úvahy výzvy pre manažment pôdy a využitia územia vrátane vzťahov v systéme pôda – voda – sedimenty a témy, ako sú zdravie, energia, klimatická zmena, bezpečné zásobovanie vodou. Identifikuje potrebu nových poznatkov a nových aplikácií poznatkov pre plánovanie, manažment a využitie pôdy a pre výskum systému pôda – voda – sedimenty. Je vypracovaná s cieľom pomôcť verejným a súkromným subjektom, ktorí finančne podporujú vedu a výskumu, identifikovať spoločenskú významnosť tých oblastí vedy a výskumu, do ktorých je potrebné investovať, a tým prispieť k inováciám smerujúcim k „zelenšej“, sociálne súdržnejšej, rozumnejšej a konkurencie schopnejšej Európe. Výsledky projektu budú využité pri formovaní politik EÚ v ochrane a manažmente pôdy a územia, ako i pri určovaní priorít výskumu pre ďalšie programové obdobie Horizont 2020. Potreby výskumu identifikované zainteresovanými subjektmi a prezentované v strategickvej výskumnej agende, ktorá je hlavným výstupom projektu INSPIRATION, sú v súlade s cieľmi udržateľného rozvoja, prijatými v dokumente Agenda 2030 a umožnia Európskej komisii, jednotlivým štátom a environmentálnym a regionálnym agentúram a úradom ich postupné využitie v plánovacích a rozhodovacích dokumentoch. Je to práve územie a pôda, ktoré zohrávajú v naplňaní Agendy 2030 významnú úlohu, keďže sú kľúčové na zabezpečenie základných potrieb spoločnosti, ktorými sú potraviny, pitná voda, energie, infraštruktúry. Sú základom aj pri

Tab. 2. Súbor dvadsiatich dvoch tematických výskumných potrieb

Symbol	Tematické výskumné potreby
Prírodný kapitál a poskytovanie ekosystémových služieb (NC)	
NC1	Kvantita, kvalita a zdravie pôdy, uhlík v pôde, skleníkové plyny
NC2	Biodiverzita, zdroje organizmov a genetické zdroje
NC3	Voda, cykly vody
NC4	Degradácia polutantov, filtrácia, imobilizačná kapacita
NC5	Prevenca erózie a zosuvov pôdy
NC6	Geologické zdroje
NC7	Vnútorne hodnoty pôdy a krajiny
Požiadavky na prírodný kapitál a ekosystémové služby (D)	
D1	Potraviny, krmivo, vlákna, biopalivo
D2	Regulovanie ekosystémových služieb
D3	Urbánna krajina a infraštruktúra
D4	Voda
D5	Geologické (a fosilne) podzemné zdroje
D6	Prevenca prírodných rizík a odolnosť
D7	Zdravie a kvalita života (životné prostredie)
Manažment využitia územia (LM)	
LM1	Spravovanie, mechanizmy manažmentu, nástroje a politika
LM2	Výzvy klimatickej zmeny manažmentu územia
LM3	Územie ako zdroj v mestských oblastiach (udržateľný manažment územia mesta)
LM4	Územie ako zdroj vo vidieckych oblastiach (multifunkčnosť vidieckych území)
Čistý vplyv/dopad na rôznych priestorových a časových úrovniach (NI)	
NI1	Vývoj metodológie hodnotenia vplyvov
NI2	Pochopenie a hodnotenie vplyvov hybných síl a manažmentu
NI3	Bilančná analýza a podpora rozhodovania vplyvov

Zdroj: Zhrnutie (2017)

prekonávaní spoločenských výziev klimatickej zmeny, spravodlivého a udržateľného využitia prírodných zdrojov a životného prostredia. Územie a pôda vrátane vody a sedimentov sú obmedzenými zdrojmi a čelia rastúcim tlakom a konfliktom pri ich využívaní a nadmernej spotrebe prírodného kapitálu. Požiadavka udržateľného využívania územia a manažmentu pôdy v kontexte vyváženého využitia prírodného kapitálu a ekosystémových služieb a potrieb spoločnosti je preto mimoriadne významná.

Ako vyplynulo z riešenia projektu INSPIRATION, spolufinancovanie na nadnárodnej úrovni je kľúčom k vytváraniu synergií pre všetky inštitúcie, ktoré chcú investovať do výskumných aktivít. Podpora subjektov financujúcich vedu a výskum, ktorí prejavujú záujem, bude preto k dispozícii aj po skončení projektu, a to do augusta 2019. Národné kontaktné body budú schopné poskytovať podporu

a sprostredkovať kontakty v špecifických oblastiach potreby spolufinancovania. Kompletná agenda, jej východiská a informácie o národných kontaktných bodoch – osobách je k dispozícii na stránke www.inspiration-agenda.eu a www.inspiration-h2020.eu.

Literatúra

- Bartke, S., Boekhold, A. E., Brils, J., Grimski, D., Ferber, U., Gorgon, J., Guérin, V., Makeschin, F., Maring, L., Nathanael, C. P., Villeneuve, J., Zeyer, J., Schröter-Schlaack, Ch.: Soil and Land Use Research in Europe: Lessons Learned from INSPIRATION Bottom-up Strategic Research Agenda Setting. *Science of the Total Environment*, 2018, 622 – 623, p. 1408 – 1416. (<https://authors.elsevier.com/a/1WDCqB8cccp-k>)
- Brils, J., Maring, L., Minixhofer, P., Zechmeister-Boltenstern, S., Stangl, R., Baumgarten, A., Weigl, M., Tramberend, P., Bal, N., Peeters, B., Klusáček, P., Martinát, S., Frantál, B., Rehunen, A., Haavisto, T., Britschgi, R., Pyy, O., Rintala, J., Shemeikka, P., Dictor, M. C., Coussy, S., Guerin, V., Merly, C., Ferber, U., Grimski, D., Tabasso, M., Chiodi, S., Melis, G., Starzewska-Sikor-

ska, A., Panagopoulos, T., Ferreira, V., Antunes, D., Dumitru, M., Stefanescu, S. L., Vranceanu, A., Voicu, V., Vranceanu, N., Finka, M., Kozova, M., Izakovicova, Z., Jamecny, L., Ondrejicka, V., Cotič, B., Mušič, B., Šuklje Erjavec, I., Nikšič, M., Menger, P., Garcia-Blanco, G., Feliu, E., Ohlsson, Y., van Well, L., Konitzer, K., Brassel, R., Pütz, M., Nathanail, P., Ashmore, M., Bartke, S.: National Reports with a Review and Synthesis of the Collated Information. Final Version as of 01.03.2016 of Deliverable D2.5 of the Horizon 2020 Project INSPIRATION. EC Grant Agreement No: 642372. Dessau-Roßlau, Germany: UBA, 2016, 965 p. (http://www.inspiration-h2020.eu/sites/default/files/upload/documents/20160301_inspiration_d2.5_0.pdf)

EK: Tematická stratégia na ochranu pôdy. Brusel: Komisia európskych spoločností, 2006. (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52006DC0231>)

Finka, M., Kozova, M., Izakovicova, Z., Jamecny, L., Ondrejicka, V., Brils, J., Maring, L., Bartke, S.: National Reports with a Review and Synthesis of the

Collated Information – Slovakia. Final Version as of 01.03.2016 of Deliverable 2.5 – Section on Slovakia – of the Horizon 2020 Project INSPIRATION. EC Grant Agreement No: 642372. Dessau-Roßlau, Germany: UBA, 2016, 94 p. (http://www.inspiration-h2020.eu/sites/default/files/upload/documents/20160301_inspiration_d2.5_slovakia.pdf)

Nathanail, C. P., Boekhold, A. E., Grimski, D., Bartke, S.: The Europeans' Strategic Research Agenda for Integrated Spatial Planning, Land Use and Soil Management – June 2017 Green Paper, Horizon 2020 Project INSPIRATION. EC Grant Agreement No: 642372. Dessau-Roßlau, Germany: UBA, 2017, 70 p. (http://www.inspiration-h2020.eu/sites/default/files/upload/documents/inspiration-d4_3-sra_green_paper.pdf)

Zhrnutie. Európska strategická výskumná agenda pre integrované priestorové plánovanie, využitie územia a manažment pôdy. Horizon 2020 CSA INSPIRATION. Deliverable D4.3. Document: The INSPIRATION-SRA. Green Paper Edition, 2017, 12 s. (<http://www.inspiration-h2020.eu/sites/>

[default/files/upload/documents/draft-inspiration-d4_3_170623_0.6_exec_summarysk.pdf](http://www.inspiration-h2020.eu/sites/default/files/upload/documents/draft-inspiration-d4_3_170623_0.6_exec_summarysk.pdf))

prof. Ing. arch. Maroš Finka, PhD.,
maros.finka@stuba.sk

Ing. Vladimír Ondrejčka, PhD.,
vladimir.ondrejicka@stuba.sk

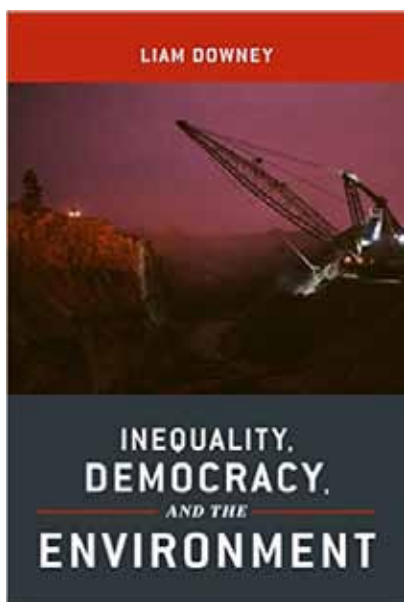
**Ústav manažmentu a SPECTRA,
Centrum excelentnosti EÚ pri
Slovenskej technickej univerzite
v Bratislave, Vazovova 5, 812 43
Bratislava**

prof. RNDr. Mária Kozová, CSc.,
maria.kozova@ku.sk

**Katedra geografie Pedagogickej
fakulty Katolíckej univerzity v Ru-
žomberku, Hrabovská cesta 1,
034 01 Ružomberok**

RECENZIE

Hľadanie spoločných štrukturálnych príčin environmentálnych a sociálnych problémov sveta

Downey, L.: *Inequality, Democracy, and the Environment*. New York: NYU Press, 2015, 336 p., ISBN 978-1-4798-4379-4

Environmentálny sociológ Liam Downey vydal knihu, ktorá má potenciál zmeniť náš pohľad na environmentálne a sociálne problémy sveta. Publikácia, ktorá bola ocenená Sekciou pre životné prostredie, technológie a spoločnosť Americkej sociologickej asociácie, sa síce miestami pohybuje na hrane konšpiračných teórií, prináša však viaceré myšlienky hodné pozornosti.

Liam Downey sa vo svojej knihe *Inequality, Democracy, and the Environment* (Nerovnosť, demokracia a životné prostredie) snaží identifikovať príčiny a súvislosti medzi svetovo rozšírenými environmentálnymi problémami, akými sú napríklad odlesňovanie, klimatická zmena, strata úrodnosti pôd, znečisťovanie životného prostredia alebo strata biodiverzity, ale aj sociálnymi problémami zvyšujúcej sa príjmo-

vej nerovnosti, nízkej potravinovej bezpečnosti či násilím a konfliktami v oblastiach bohatých na nerastné suroviny. V prvej časti autor analyzuje niektoré populárne vysvetlenia príčin týchto problémov a bežne navrhované riešenia. Či už kladie dôraz na zodpovednosť a moc konzumentov, alebo na argumenty environmentálnej ekonomie o úlohe trhu pri riešení environmentálnych problémov, autor demonštruje, že často tieto vysvetlenia buď nie sú podložené empirickými dôkazmi, alebo sú neúplné a ignorujú zásadné štrukturálne príčiny globálnych problémov. Autor taktiež kritizuje prax mainstreamových environmentalistov zameriavať sa na jednotlivé, úzko vymedzené problémy a oddeľovať environmentálne problémy od tých sociálnych, výsledkom čoho je opäť nekompletná analýza príčin a predkladanie nedostatočných a krátkodobých riešení problémov.

Jedna z hlavných štrukturálnych príčin environmentálnych a sociálnych problémov, ktorú väčšina environmentalistov podľa autora